

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЮРИДИЧНОГО БІЗНЕСУ: КРИТЕРІЇ ТА ЧИННИКИ

Шевченко Людмила Степанівна

*доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри економічної теорії*

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Юридичні фірми (далі – ЮФ), які активно займаються інноваційною діяльністю, слід вважати інноваційними. Проте їх юридичний статус не визначено, та й сам термін «інноваційна ЮФ» не має однозначного тлумачення. Звісно, на ЮФ можна поширити поняття «інноваційно-активне підприємство» та «інноваційне підприємство (організація)» відповідно до методологічних положень зі статистики інноваційної діяльності, підготовлених Державною службою статистики України. Або критерії інноваційності, визначені Законом України «Про інноваційну діяльність» (ст. 1, 16). Однак, на наш погляд, юридичний бізнес має напрацювати власні еталони інноваційності.

Стосовно діяльності ЮФ доцільно розрізняти «юридичні інновації» та «інновації в юридичній сфері (юридичному бізнесі)».

Юридичні інновації включають: 1) нові правові знання як інтелектуальний продукт наукових досліджень, упроваджений на ринок юридичних послуг. Юридичними інноваціями, наприклад, вважають нові і змінені закони та різноманітні нормативно-правові документи, що визначають і регулюють усі види діяльності підприємств та організацій; 2) нові або вдосконалені технології надання юридичних послуг; 3) формування нових юридичних послуг і практик.

Юридичні інновації роблять акцент на цінності юридичних послуг. Ідеться про вигоди, які клієнт одержує, звертаючись до фахівця з права. О.С. Марченко виокремлює такі з них: здатність юридичної послуги задовольнити потреби клієнтів ЮФ на суспільно-необхідному рівні; вигоди, пов'язані з високою діловою репутацією юриста та ЮФ; відповідність рівня ціни юридичної послуги її якості; розв'язання психологічних проблем, пов'язаних із потребою надання конфіденційної інформації тощо; оперативне і своєчасне розв'язання проблеми, економія часу, у тому числі на збирання і надання юристу потрібної йому інформації; можливість одержання правових знань, підвищення юридичної культури; вигоди від нового підходу до розв'язання проблеми (інноваційний ефект юридичної послуги); вигоди у вигляді віддачі вкладень клієнта у придбання юридичних послуг та впровадження порад юриста (інвестиційний ефект) та інші [1, с. 115-120]. Створюючи нові вигоди клієнтам від практичної юридичної діяльності, ЮФ здобуває важливі конкурентні переваги порівняно з іншими ЮФ.

Інновації в юридичному бізнесі (юридичній сфері) є більш широким поняттям, ніж юридичні інновації. Крім останніх, інновації в юридичній сфері вбирають у себе також: технологічні інновації (застосування нових технологій роботи з інформацією та документообігом); економічні (інвестування у сферу надання юридичних послуг, нові системи стимулювання працівників ЮФ); маркетингові інновації (нові форми виведення на ринок юридичних послуг, активний маркетинг у соціальних мережах); управлінські інновації (нові або вдосконалені форми чи структури управління ЮФ; формування команд на проектній основі, створення альтернативних провайдерів юридичних послуг). Між окремими видами інноваційних процесів існує тісний взаємозв'язок. Технологічні інновації зумовлюють відповідні організаційні нововведення, а ті потребують змін в економічному механізмі діяльності ЮФ та закріплення у відповідних нормативно-законодавчих актах.

Показовим у цьому плані є FT Innovative Lawyers – один із найбільш престижних і авторитетних юридичних рейтингів у Європі, який починаючи з 2006 р. щорічно проводять журналісти видань Financial Times і RSG Consulting з метою оцінки інновацій в юридичному бізнесі. У 2016 р. рейтинг «FT 50: Most Innovative Law Firms 2016» охоплював дві сфери – юридичну експертизу та юридичний бізнес. Юридична експертиза оцінювалася за дев'ятьма критеріями *інноваційності підходів до роботи з клієнтами*: вихід на нові ринки і капітал; створення переваг для клієнтів за рахунок швидкості і технологій обслуговування; створення нових спільних робіт; управління цінністю для клієнтів; загальна правова експертиза; злиття і поглинання; монетизація активів; навігація і вплив на регулювання; реструктуризація і реорганізація. Юридичний бізнес оцінювався за сімома категоріями *інноваційності ведення*

власного бізнесу: розвиток бізнесу та управління знаннями; культура, бренд і стратегія; нові моделі юридичного бізнесу; люди; ресурсинг і ефективність; соціальна відповідальність; технології та аналіз даних [2].

На наш погляд, передумовами інноваційного розвитку ЮФ є: здатність юристів сприймати інновації (наявність креативних здібностей); бажання реалізувати свій творчий потенціал (наявність мотивації і стимулів); можливість інноваційної діяльності (наявність сприятливого інноваційного середовища – зовнішнього і внутрішнього, передусім ефективного законодавства та суспільного попиту на юридичні послуги-інновації); інноваційна активність юристів (вироблення і впровадження юридичних продуктів-інновацій). Усе це послідовні ланки інноваційного ланцюжка ЮФ.

Найбільший вплив на інноваційний розвиток юридичної галузі чинять зовнішні фактори, а саме зростання кількості клієнтів ЮФ, зміни в потребах великого і середнього бізнесу, особливо в секторах економіки, що динамічно розвиваються (телекомунікації, медіа і технології). Зарубіжні фахівці виокремлюють чотири способи формування нових юридичних практик: 1) нарощення експертної бази шляхом запрошення до ЮФ провідних фахівців інших фірм; 2) розроблення нової пропозиції за умови відсутності конкуренції на ринку юридичних послуг; 3) формування нової юридичної практики з уже існуючої (у такий спосіб виокремилися медичне і фармацевтичне право, банківське право, спортивне право, авіаційне право та ін.) або на базі міждисциплінарного підходу із залученням консультантів з інших професійних галузей або індустрій; 4) запровадження юридичних практик з інших юрисдикцій, що практикується в мультиофісних ЮФ [3].

Утім, з точки зору довгострокових перспектив юридичної галузі, слід приділити особливу увагу технологічним інноваціям – автоматизації та віртуалізації надання юридичних послуг. Автоматизація роботи юристів відбувається шляхом використання мобільних додатків, онлайн-конструкторів договорів, аналітичних онлайн-платформ на кшталт Docket alarm, Littler або Legal, смарт-офісів ЮФ, різних CRM (Customer Relationship Management). Віртуалізація процесу надання юридичних послуг передбачає створення загальнодоступних електронних сервісів та інтернет-платформ, на яких будь-хто може платно отримати обмежену юридичну пораду, обираючи адвоката або юриста (які так само реєструються на платформі), виходячи з кваліфікаційних вимог або власних уподобань. Виникають smart-офіси і віртуальні юридичні фірми. У Великій Британії недавно з'явився бот DoNotPay, який дає можливість формувати позови з питань штрафів за паркування. Американська ЮФ Baker & Hostetler призначила на посаду керівника відділення штучний інтелект, який допомагає юристам і підвищує їх ефективність [4; 5].

Поширення технологічних інновацій призводить до звуження попиту на послуги юристів-консультантів. Клієнти ЮФ уже зараз можуть без допомоги юриста розв'язувати в режимі on-line такі завдання, як: підготовка юридичних документів (договори, заяви, скарги, клопотання, звернення тощо) та надання шаблонних консультацій з каталогу за тематикою; одержання інформаційних довідок; моніторинг поточної інформації про свого контрагента, появу чи перебіг судових процесів за участю визначених осіб тощо [6]. Онлайн-сервіси значно здешевлюють вартість юридичних послуг, збільшують їх доступність та оперативність. Водночас розвивається нова економіка масової співпраці та

краудтехнології, серед яких юридичний краудсорсинг – отримання правових знань та інформації через мережу Інтернет; залучення до розв’язання певних проблем, що виникають у процесі юридичного консультування, широкого кола учасників електронних спільнот професійного напрямку без територіальних, корпоративних та інших обмежень; експертна оцінка юридичних новацій професійними електронними спільнотами; надання та просування юридичних послуг та їх творців через Інтернет-мережу [1, с. 57-58]. Причому значну роботу виконують не професіонали, а любителі – безоплатно, без укладення трудового договору, на добровільних началах.

Нові завдання ставляться і перед правничою освітою. В Україні вона залишається освітою індустріального суспільства, пов’язаною з професіоналізацією. Головною метою є засвоєння різнобічних знань, формування умінь та навичок, необхідних для діяльності у правовій сфері. У постіндустріальному суспільстві на зміну професіоналам із права приходять транспрофесіонали, здатні опановувати нові або суміжні професії, працювати в різних середовищах та організаційних структурах, здійснювати професійну експертизу бізнесу клієнтів, застосовувати проектний підхід до їх обслуговування. Очікується, що в найближчій перспективі зітруться межі між юриспруденцією і бізнес менеджментом, юриспруденцією та ІТ, а юрист стане «юридичним бізнес-консультантом» або навіть «техноюристом».

Список використаних джерел:

1. Марченко О.С. Юридичний консалтинг: сутність та роль у правовій економіці / О.С. Марченко, О.В. Ярмак. – Х. : ФОП Данилко Н.С., 2016. – 238 с.
2. FT Innovative Lawyers 2016: Methodology [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.ft.com/content/fb8166ae-83f2-11e6-a29c-6e7d9515ad15>.
3. Корельский А. Новые практики: четыре пути развития / А. Корельский [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kiaplaw.ru/press-centr/public/novye-praktiki.html> 02.10.2012.
4. Ганеев Р. Какие инновации нужны юридической сфере [Електронний ресурс] / Р. Ганеев. – Режим доступу : // http://therunet.com/articles/7413_
5. Пивоваров В. Бот, новый поворот [Електронний ресурс] / В. Пивоваров. – Режим доступу : // http://pravo.ua/article.php?id=100114346_
6. Дискусія: Уберизація юридичних послуг [Електронний ресурс] // Укр. юрист. – 2016. – № 5. – Режим доступу : <http://jurist.ua/?article/1076>.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Економічний факультет

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ТА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

AKADEMIA POLONIJA w CZĘSTOCHOWIE

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК
ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»**

17-18 лютого 2017 року

Частина II

**Ужгород
2017**

УДК 330.34(477)(063)
ББК 65.9(4Укр)011я43
Ф 79

За загальною редакцією:

Палінчак М. М., доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних відносин УжНУ.

Приходько В. П., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин УжНУ.

Andrzej Krynski, доктор габлітований, професор, ректор Полонійського університету (Республіка Польща).

Рецензенти:

Мікловда В. П., доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії наук України.

Ярема В. І., доктор економічних наук, професор.

Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України:

Ф 79 матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 17-18 лютого 2017 р.) / За заг. ред.: М. М. Палінчак, В. П. Приходько, А. Krynski. – Ужгород: У 2-х частинах. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2017. – Ч. 2. – 120 с.

ISBN 978-966-916-235-9

У збірнику викладено матеріали доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Формування та розвиток інноваційного потенціалу економіки України» (17-18 лютого 2017 року, м. Ужгород), у яких розглядаються проблеми економічної теорії та історії економічної думки, світового господарства і міжнародних економічних відносин, економіки та управління національним господарством, економіки та управління підприємством та інші питання.

УДК 330.34(477)(063)
ББК 65.9(4Укр)011я43

ISBN 978-966-916-235-9

© Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет», 2017